

Mikó László:

Mezőgazdasági organizációnk kiépítése.

Éppen kilenc esztendeje annak, hogy Erdély magyar gazdaközönsége nélkülözi az államhatalom annyira megszkott, irányító segítő kezét, – kilenc éve élünk, mi erdélyi magyarok, kisebbségi sorsban és ennek a *kilenc évnek tagadhatatlanul egyik legsúlyosabb problémája: Erdély magyar gazdatársadalmát életképes, létérdekeit megvédem tudó szervezetbe tömöríteni.*

Ez a kilenc esztendő a magyar gazdatársadalomra súlyosabbnál súlyosabb megpróbáltatásokat hozott és ma, amikor *a végső gazdasági összeomlás határán, új lendülettel akarunk szervezkedni* és ezzel helyzetünkön segíteni, *hasznos lesz visszatekinteni a multra*, ha másért nem, *legalább igazolni a szomorú közmondást: Kárán tanul a magyar.*

Az elmúlt évek nem egészen terméketlenül suhantak el felettünk. Erdély magyar gazdái és földmivesei keservesen szenvedtek a kellő öntudatos szervezettségük hiánya miatt és többiben, többfelé próbáltak is magukon segíteni. Régen meglevő gazdasági szerveink újraéledtek, alakultak gazdakörök, földmivesszövetségek, az E. G. E. minden igyekezetét összeszedte a gazdatársadalom egységes megszervezésére, de *az itt-ott felcsillanó eredmények nem tölthetnek el meglepéssel. A célt elérni nem tudtuk.*

Hosszu lenne felsorolni mindazokat a hibákat, amelyek bennünk voltak és azokat a kényszerítő körülményeket, melyek munkánkban akadályoztak, *de nem volna alkotó munka a hibákat és hiányokat egymás szemére vetni.* Sajnos, tudjuk, hogy magyar népünket áldozatkészségre birni teher, – ismerjük átkos magyar tulajdonságunkat, mely gyűlésre

járni és szónokolni kiválóan tud, *de az ott felvetett eszméket megvalósítani elfelejtí.*

Hibáinkat ismerni és *beismerni* szükséges ahhoz, hogy jelenlegi helyzetünket kellőképpen megvilágítani tudjuk és a jövőre nézve tanulságokat leszűrhessünk.

Vidékenkint megvolt a szervezkedés fontosságának helyes felismerése. Hogy saját megyémről beszéljek, – mindjárt az impériumváltozás első éveiben, mint első fecske, életképes földmivesszövetségünk alakult, mely élő és működő gazdaköröket alakított és megyszerte virágzó mezőgazdasági életet honosított meg. Más megyékben és kolozsvári központunkban is láthattuk az egészségesen meginduló munka nyomait, azonban ezek a törekvések és kezdeményezések, sajnos, mindig csak *egyes megyék területére terjedő különálló* jelenségek voltak, melyek egymással *a helyes kontaktust felvermi nem tudták.*

Igy állott aztán elő az a helyzet, hogy jól lehet unalomig sokat hangoztattuk Erdély magyarságának 85%-os gazdatisbbségét, *sem politikai, sem társadalmi közéletünkben ez a 85% tulsuly nem tudott kellő öntudattal érvényesülni.*

A különböző vidékek gazdasági szerveinek működését összhangba kell hozni és életüket egy központból kell vezetni. Ez az eszme határozott formában felvetődött az ezelőtt két évvel Gyergyószentmiklóson tartott közgazdasági szakosztályi gyűlésen és az ottan előadó dr. Nagy Endre és Orbán Balázs fejtegetései nyomán kialakult az a vélemény, amely szerint *az egységes gazdasági front vezetője, irányítója az Erdélyi Gazdasági Egylet kellene, hogy legyen.*

Azóta ez a gondolat állandóan felszinen van. Gazdasági szakiróink – dr. Szentkirályi Ákos és dr. Nagy Endre – egymás után állapítják meg, hogy gazdasági *szervezettségünk nélküli az egységes központi vezetést,* hiányzik a vállvetett, céltudatos munka.

Ezelőtt két évvel, talán kevésbé súlyos állapotban ugyanaz volt a helyzet, mint ma. *Ismertük a bajokat és megtalálni véltük a kivezető utat.*

A helyzet azóta csak romlott, azonban megteremtődtek a gazdasági Szervezkedés lelki előfeltételei és hogy Nagy Endre szavaival éljek, eljutottunk *a „szervezkedjünk“ jel-*

szótól a „szervezkednünk kell” és „hogyan szervezkedjünk” munkaprogrammig.

Mikor a szakosztály megbízását előadásom megtartására kaptam, teljes tudatában voltam annak, hogy a leghálásabb, de egyuttal leghálátlanabb szerepre vállalkozom. Mai gazdasági helyzetünk bajairól beszélni legkönnyebb feladat, *de reális, elérhető és eredményre vezető célkitűzéseket tenni, vajmi nehéz.*

Nehéz beismerni, hogy amit eddig építettünk, csak részben volt jó, nehéz új alapokat rakni, de szükséges akkor, ha valóban meg akarjuk szervezni mezőgazdáinkat, ha nem akarjuk, hogy a program feledésbe menjen, mielőtt megvalósult volna.

Én úgy gondolom, hogy a végleges átszervezéshez szükséges összhangot, a kezdeményezés országos lendületét csak egy olyan erkölcsi testület biztosíthatja, amely gazdasági szerveink fölött áll, amelynek hívására minden magyar sorompóba áll és ez csakis az Országos Magyar Párt lehet.

Itten méltóztassanak rövid kitérőt megengedni. Ujabban határozottan kialakult vélemény szerint a kezdeményező lépést a Magyar Pártnak kell megtennie és ez érthető is. Dr. Szentkirályi Ákos egyik újságcikkében igen helyesen jegyzi meg: *„minél inkább gyengül, apad a falu népe, annál kisebb lesz politikai sulyunk”.* Mások azonban nehézséget látnak abban, hogy pártunk gazdasági szervezkedést segítsen elő. *Én nem is tartanám helyesnek és nem is kívánom, hogy a szervezést az Országos Magyar Párt vigye keresztül,* csupán az első hívó szót, az első nekilendülést kell legerősebb szervezetünknek megadnia.

Pártunk kebeléből lelkes és népünkért dolgozni akaró szervező-bizottságot kell alakítani, *mely bizottság záros határidőre kap megbízást és függetlenül eddigi gazdasági szerveinktől, megteremteni hivatott közöttük az együttműködést.* Ez a bizottság végrehajtja a szervezést és azután átadja legerősebb gazdasági szervünknek, az E. G. E.-nek a központi irányítást.

Egy közbizalmat élvező, áldozatkész, céltudatos, a gazdaság minden rétegéből választott szervtől várom azt, hogy összeszedi meglévő értékeinket és szilárdan egysége-

sen kiépití gazdafrontunkat. Erre vonatkozólag van szerencsén a következő határozati javaslatot előterjeszteni:

Az Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya látva azt, hogy az egységes magyar gazdasági front kiépítésében *csak egy országosan beindított akciótól várhat eredményt*, felkéri az Országos Magyar Párt vezetését arra, hogy a *szervezés beindításánál* irányító és segítő kezet nyújtson.

Ezzel kapcsolatban Közgazdasági Szakosztályunk egy *szervező-bizottság* alakítását határozza el – melyben magyar mezőgazdánk megyei szervezetük szerint, két-három taggal legyenek képviselve, és legalább egyharmad arányban való részvétellel képviseljék mezőgazdasági érdekeinket.

E bizottság feladata lesz:

1. *Számbavenni a meglévő gazdatársadalmi szervezeteinket úgy községi, mint megyei alakulatban.* Ott, ahol megalakult és jogi személyiséggel bíró gazdakörök, megyei gazdasági egyletek nincsenek, ezek sürgős kiépítése iránt a szervező munkát beindítani, illetve a szervezést folytatni.

2. *A szervezési munkánál főszóly helyezendő arra, hogy az egységes gazdasági front kiépítése alulról fölfelé történjen.* Községenként gazdakörök, vármegyei vagy kerületi központokban a gazdakörök összeségéből a megyei szervezetek alakittassanak meg. Az így kiépített gazdatársadalmi szervezetek, még pedig megyei központok kiküldöttjeiből, szerveztessék meg *az országos központ, lehetőleg az E. G. E. kebelében.*

Ezen célunk elérésére közgazdasági szakosztályi gyűlésünk felkéri az Országos Magyar Pártot a szervezésben való közreműködésre és egyuttal utasítja a Szakosztályi Elnökséget, hogy a szervező-bizottság megalakítására nagyobbzabásu értekezletet hívjon össze.

Dr. Boros Béni:

Az utóbbi időben mind sűrűbben s mind elemibb erővel tör elő gazdatársadalmunkban a szervezkedés szükségességének belátása s annak elvi s gyakorlati megoldása, illetve megvalósítására irányuló törekvés.

Örömmel kell megállapítanunk, hogy az E. G. E. vezetősége a kérdés fontosságát már eddig is felismerte s gazdaságunk megszervezését a gazdakörök alapításával s újraélesztésével iparkodott megindítani. Hogy ez a dicséretes mozgalom nagyobb eredményeket felmutatni még eddig nem képes, az az egyesületen kívül álló okokra vezethető vissza. Így elsősorban kormányaink minden kisebbségi társadalmi megmozdulás iránt ellenséges magatartására, az egyesület korlátolt anyagi erejére, népünknek e téren még fejletlen érdekére s végül a kérdés körüli nézetek s irányelvek tisztázatlan voltára.

Gazdasági szervezkedésünk kérdésében, – mint azt Gyárfás Elemér a marosvásárhelyi magyarpárti gyűlésen s azóta Temesvárt is megállapította, – elsősorban tisztázandó, hogy *minő alapra kívánjuk a szervezkedést helyezni*. Egyben álláspontját is határozottan leszögezte, kijelentvén, hogy *azt nyíltan és kifejezetten kisebbségi alapra kell helyeznünk*. Álláspontját megdönthetetlen érvei, de saját mindennapi tapasztalataink is alátámasztják, úgy, hogy annak helyességét, azt hiszem, felesleges is itt bővebben indokolnom. *Alkalmaznunk kell tehát ezt az elvet mezőgazdasági szervezkedésünk terén is*, annál is inkább, mert a gyakorlatban ennek szükségessége már eddig is jelentkezett s jórészt érvényesült is.

Ha ezek után tekintetbe vesszük gazdaságunk megszervezése terén az E. G. E. részéről indított akció – habár csak kezdeti, de mégis öröndetes – eredményeit, továbbá úgy az általános helyzetet, mint saját népünk politikái, közgazdasági s társadalmi helyzetét, azt hiszem, hogy szervezkedésünk kérdésében kiindulási pontul három általános alapelveket állíthatunk fel és pedig: 1. *mezőgazdasági szervezkedésünk kifejezetten kisebbségi alapon történjék*, 2. *a mezőgazdasági lakosságunk széles néprétegeire, a kisemberekre kell, hogy alapozva legyen, demokratikus és alkotmányos formák közt, de értelmiségünk vezetése mellett*, 3. *a szervezet egységes legyen, vagyis az összes gazdasági alakulatunk egy egységes szervezetbe, központba foglaltassanak össze*.

Bár úgy a már említett eredmények, mint illetékes megnyilatkozások, így különösen dr. Szentkirályi Ákos értékes

közleményei is arra engednék következtetni, hogy fenti feltételek helytállósága az irányadó közvéleményben is immár gyökeret ver, mégis, az esetleges ellenvélemények, az ügy nagy fontossága s az elveknek a gyakorlatban való alkalmazása miatt is szükségesnek tartom, hogy a kérdéssel kissé részletesebben is foglalkozzam.

Az impérium változása előtt a gazdatársadalom legtekintélyesebb szervezetei az O. M. G. E. és a vármegyei gazdasági egyesületek voltak, mivel a falusi gazdaszövetségek, körök s egyéb hasonló egyesületek szervezésé kezdetleges stádiumban volt. Így, mivel az előbbi egyesületekben a kisgazdaosztály részvétele inkább csak formális volt, sullyal bíró szervezetekkel tulajdonképpen csak a nagy- és középbirtokos réteg birt. Ennek dacára ezen egyesületek, mivel igen nagy anyagi, erkölcsi s szellemi erőt képviseltek, az általános agrár- és gazdatársadalmi érdekek előmozdítása szempontjából is fontos hivatást töltöttek be s mivel a mezőgazdasági kamarák hiányában a gazdasági közigazgatás terén államhatalmi működési kört, sőt állami támogatást is élveztek, többé-kevésbé az egész gazdatársadalom reprezentánsaiként lépték fel s voltak tekinthetők.

Egészen megváltozott azonban a helyzet az impérium-változással Erdélyben. A nagy- és középbirtokosok anyagi *létalapját megtámadta az agrárreform*. Mivel pedig ez a birtokosság az állami élet és közigazgatás terén birt hatalmi pozícióját is elvesztette s legfeljebb szellemi vezetőképessége maradt meg, *számban s anyagi téren immár olyan erőt nem képvisel, amelyre a gazdatársadalmi szervezetek fentartása alapítható volna.*

Nyilván következik ebből, hogy az erdélyi, illetve a romániai magyar gazdatársadalom érdekképviselési megszervezésére *csupán a széles néprétegeket képező kisgazda- és földmivésosztály adhatja meg az alapot*. Erre a platformra kell fentartás nélkül helyezkednünk s ezért kell helyeselnünk az E. G. E. akcióját is, mellyel a falusi gazdakörök megszervezéséhez fogott. Ilyenmódon kevesek helyett *tizezrekre* kell kiterjeszteni a szervezetek hálózatát s ezek anyagi és erkölcsi erejére kell támaszkodni. A magyar nagy- és középbirtokosságoknak s a nép között élő magyar értelmiségnek – gazda-

tiszteknek, papoknak, tanítóknak stb. – *csak az lehet a szerepük, hogy ebben a szervezési munkában előljárva, a vezérést a kezükbe vegyék s azt szellemileg kiemelkedve, de érzelmileg beolvadva irányítsák és fejlesszék.*

Ami másik követelményünket, a szervezkedés egységének kérdését illeti, a helyes irányra s kínálózó megoldásra már meglevő gazdatársadalmi szervezeteink vizsgálata is rávezet.

Régi szervezeteink közül az E. G. E. az, elsősorban, amely átmentette anyagi és erkölcsi értékeit a változáson s képes volt működését folytatni, sőt bizonyos irányban ki is mélyíteni. *Az azelőtt oly fontos hivatást betöltött vármegyei gazdasági egyesületek* azonban, melyek pedig szintén jelentékeny anyagi és szellemi erőt képviselnek, főleg magyar értékekből, többé-kevésbé alapjaikban rendültek meg s ma vagy teljesen stagnálásra vannak kárhóztatva, vagy bizonyos *nacionalizálási processzuson estek át*, vagy végül küzdenek az ellen s *próbálnak a régi keretekben működni.* Ez a helyzet nem kielégítő, mert szerény nézetem szerint, szervezkedésünk terén éppen ezen egyesületekre várna a legfontosabb feladat, amint ezt az udvarhelymegyei gazdasági egyesület vezetősége *igen helyesen fel is ismerte és javasolta.*

Az egyesületek válsága szomorú, de könnyen magyarázható jelenség. Oka nemcsak az, hogy a magyar birtokosság elvesztette anyagi s hatalmi pozícióját, hanem az is, hogy *maguk az egyesületek is elvesztették az államkormányzat részéről azelőtt élvezett támogatást s megszűnván mindenemü hivatalos funkciójuk, mert ezeket a kamarák vették át, sem alulról, sem felülről megfelelő támogatásban nem részesülnek.* Így eddigi kereteik közt s mai formájukban ezen egyesületekben koncentrált, még most is nagy anyagi s erkölcsi erők, produktív szervezkedési céljaink szolgálatába állítva nincsenek.

Magyar gazdatársadalmunk, mely szegény és fenyegetett, nem engedheti meg magának a fényűzést, hogy erőit szétforgácsolja s egyes társadalmi rétegek különálló szervezeteit fentartsa, melyek csak rossz hatásfokkal működnek, de kisebbségi s agrár érdekeink is azonosak, a feladatok pedig, melyeket magunkra hagyatva népünk fenmaradása érdeké-

ben a kormányzat helyett is megoldanunk kell, oly súlyosak, hogy csakis egy egységes frontot tarthatunk fenn. Kétségtelen tehát, hogy csakis *egy egységes központi szervezetet tarthatunk fenn s minden már meglévő, vagy újonnan alakítandó szervezetünket ebbe az egységes központba kell tömöríteniük és pedig nem csupán érzelmileg, hanem formailag is s éppen ezért ebbe a szervezetbe kell szervesen beolvasadniuk elsősorban a vármegyei gazdasági egyesületeknek, – legalább amelyekkel a magyarság feltétlenül rendelkezik, – azután pedig minden már meglévő mezőgazdasági vonatkozású egyesületeknek, földmivesszövetségnek, méhész-egyletek stb.*

Az egységbe tömörített szervezeteink központi kifejezési pontja véleményem szerint *csakis az Erdélyi Gazdasági Egylet lehet*, mély erre a fennálló szervezeténél, tradícióinál, eddigi eredményeinél s földrajzi helyzeténél fogva is hivatott. A szervezet alappilléreit a falusi gazdakörök kell hogy képezzék, a falusi magyar lakosságnak gazdakörökbe való megszervezését s saját kebelükbe, illetve közvetve egy központba való tömörítését pedig a vármegyei gazdasági egyesületek, *mint az E. G. E. kerületi expozitúrái* kell, hogy kezükbe vegyék s megvalósítsák.

Ami ezen koncepció gyakorlati megvalósítását illeti, legfontosabb feladat volna legelsőbben azokat az akadályokat elhárítani, amelyeket gazdasági szervezkedésünk elé a hatóságok gördítenek. Sok helyen a gyűlési engedély megszerzése valóságos tortúrával jár, vagy leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik. Ha meg van az, alsóbb hatóságok, csendőrség, közigazgatás, a gyűlésen résztvevőket rendőri eljárásokkal, idézésekkel, fenyegetésekkel zaklatják, terrorizálják, sőt a régi s miniszterileg jóváhagyott szabályokkal rendelkező egyesületek működését is jogtalan ellenőrzésekkel, zaklatásokkal nehezítik s akadályozzák. Ezekkel szemben az egyén teljességgel védtelen és tehetetlen. Minden eredmény nélkül viszi bőrét a piacra. De gazdasági szervezeteink feladatát sem képezheti a politikai hatóságokkal szembeni küzdelem, mert erre sem berendezkedve, sem pedig felfegyverkezve sincsenek. Erre egyesegyedül népünk politikai képviselője, az Országos Magyar Párt hivatott, képes és köteles is. Köteles,

mert az iskolaügy mellett ez népünk legfontosabb s legégetőbb problémája. Szervesen kapcsolódik az oktatásügybe is, nem tekintve mérhetetlen gazdasági vonatkozásait. Mezőgazdasági oktatásunk teljesen elpusztult. Egyetlen földmivessiskolánk sincs, akkor, amikor a százszoknak három elsőrendű intézetük van. Még csak egy-két vándortanár alkalmazására is képtelenek vagyunk, akkor amikor a kicsiny szász nép egyesületi központja hét diplomás gazdát tart alkalmazásban, szép fizetésekkel, akik között négy vándortanár van. Szám-talan tanfolyamot tart fenn, papjait és tanítóit mezőgazdasági ismeretekben képezi ki.

Gazdaköreink legelsőrendű feladata lesz elhanyagolt oktatásügyünket kézbe venni s a serdültek és felnőttek mezőgazdasági oktatását és továbbképzését megvalósítani.

Helyzetünk immár olyan, hogy nincs vesztegetni való időnk. Fel kell hívunk népünk politikai szervezetét, mely eddig is nehéz viszonyok között hivatása magaslatára tudott emelkedni, hogy kezdje meg azonnal legegységesebb emberi jogunk, mezőgazdasági szervezkedésünk szabadságának kivívására irányuló szisztematikus és kérlelhetetlen politikai harcot. A vidék jelentsen minden sérelmet azonnal be. A párt tegye ezeket azonnal feljelentés tárgyává a belügyminiszternél s gondoskodjék arról, hogy *a kisebbségi napisajtó ezekkel a nagy nyilvánosság előtt foglalkozzék, nem úgy, mint eddig, – hanem úgy, hogy ha kell, erre a hallatlan sérelmünkre az egész európai közvélemény is felfigyelhessen* – egyben pedig tegyen meg minden lehetőt, úgy az illetékesek, mint a parlament előtt, jogaink biztosítására. *Sullyal bíró politikai szervezetet sem lehet egy gazdaságilag demoralizált, leszegényített s szétroncsolt néptömegre építeni.*

A gyakorlati megvalósítás egyéb módozatai már könnyebben fognak adódni. Mindenesetre már az elnevezésben nyíltan ki kellene tüntetni *a „magyar”* jelleget s súlyt helyezni arra, hogy *a tagszervezeteknek a kerületi szervekhez s központhoz leendő viszonyában a képviselői, tanácskozási s szavazati jogok gyakorlása terén a demokratikus s alkotmányos követelmények érvényre jussanak.* Kisebbségi helyzetünkben minden támogatást *csak alulról*, néptömegeinktől kaphatunk, ezért a jogokat is széles alapon kell, hogy biz-

tosítsuk, azok részére, kiktől áldozatot is várunk, ami *az aránylagos közvetett képviseleti rendszerrel* valósítható meg, amint ez enyhe formában a Magyar Gazdaszövetség szervezeti szabályzatában is feltalálható. Az E. G. E.-nek s a vármegyei és egyéb egyesületeknek ily módon kell szervezeteiket kiépíteni és egyesíteni.

Attól szerintem nem kell tartani, hogy *a jogkiterjesztéssel a vezetés ki fog csuszni az erre hivatott értelmiségünk kezéből*, mert földmivelő népünk konzervatív és értelmes, *közös kisebbségi sorsunk a társadalmi osztályokat is közelebb hozza egymáshoz*, úgy hogy megvagyok győződve, hogy a jogok kiterjesztése, a vezetésbe való befolyás s az együtt dolgozás csupán a testületi szellemet, az érdeklődést és az ambióciót fogja növelni, úgy hogy tisztán csak gazdatársadalmunk mai vezető rétegén fog állani, hogy a bizalmat maga iránt fokozza s a vezetést ezután is megtartsa.

Ezzel egyszermind megoldódnék a vármegyei gazdasági egyesületek vajudó problémája is s *stagnáló erőink felszabadulnának egy tisztán körvonalozott cél nyílt védelmére*. Ahol pedig ez a nemzetiségi viszonyok miatt nem volna megvalósítható, ott is vissza kell vonulni a magyarságnak saját kisebbségi sáncai védelmére, mert amint már bebizonyosodott, *minden gazdasági közös szervezet meddő erőfogyasztás a kisebbség részéről s őket csupán saját érdekeik védelmében feszélyezi*. De különben is mint láttuk, a mezőgazdasági kamarák teljesen a saját hatáskörükbe vonták a gazdasági egyesületek azelőtti hatósági funkciót s tekintve nálunk a bürokrácia nagy térfoglalását, *a régi értelemben vett egyesületeknek létjogosultsága meg is szűnt*.

A magyar kisebbségi gazdatársadalom álláspontját tehát helyesen, azt hiszem úgy körvonalazhatnánk, hogy *a részére, nyújtott lehetőségekhez képest részt vesz a kamarák, mint hivatalos érdekképviseleti szerveinek működésében, azokat erejéhez képest támogatja s ezzel fenntartja közvetlenül is az egész ország gazdatársadalmával az egységes agrár frontot, azonban társadalmi szervezetei terén saját kisebbségi népe veszélyeztetett gazdasági érdekei védelmére tömörül, mint azt a szászok és svábok is teszik s egységes szervezete nagy erkölcsi s talán anyagi erejére is támasz-*

kodva szolgálja leghatásosabban népi érdekeit s ezzel együtt az általános agrár és közgazdasági érdekeket is.

Ürmössy Józsefi

unitárius esperes:

Nemcsak ebben a pillanatban, hanem mintegy húsz év óta, amióta a gazdasági szervezkedés érdekében dolgozom és agitálok, látom és tudom, hogy milyen nagy szükség van a gazdasági szervezkedésre. Én a helyzet kezdetlegességét nemcsak annak tulajdonítom, hogy nem tudjuk annak szükségességét megérteni, hanem inkább annak, hogy hiányzik az elég komoly elhatározás és akarat, annak tüzön-vizen keresztül való megvalósítására. Most már igazán a huszonötödik órájához érteztünk el annak, hogy lássuk és érezzük, hogy a nép nélkül nincs a magyarság számára igazi élet. Ezt a népet be kell hoznunk a gazdasági szervezet sáncaiba magunk közé, noha velem együtt valamennyien átértéztük ennek a munkának a nehézségeit. Az előadó javaslatainak helyességét minden tekintetben elismerem. Igaza van abban is, hogy talán nagyon messzire látólag indította el a dolgokat. Az Erdélyi Gazda legutolsó számában azt írja, hogy a szervezkedés problémájának megoldását nagyon megnehezíti az, hogy a gazdakörök alapszabályainak jóváhagyása valóságos kálváriajárás. Ha ezt a legutolsó számot olvasom, akkor ebbe a ténybe bele is kell nyugodnom. De előveszem a gyergyószentmiklósi nagygyűlés szervezkedési előkészítő tervét. Azt látom, hogy nincsen is szükség erre. Hiszen az Erdélyi Gazdasági Egylet alapszabálya jóvá van hagyva, és fiókjai jogi elismerésének ilyen módon akadályja nincsen. Ezt mondotta különben az Elnök úr is. A legfőbb nehézség el van háritva és így mi vagyunk hibásak, hogy nem tettünk semmit abban az irányban, hogy a gazdasági megszervezés létrejöhessen. Nem kell olyan messziről kezdenünk, hanem igenis, közel kell mennünk a néphez. Van nekünk egy lapunk is, egy szavunk, a *Magyar Nép*, amely tizenötezer példányban jelenik meg. Az a javaslatom, hogy *legyen a Magyar Nép a gazdasági szervezkedés szócsöve*. Szükségünk van ezenkívül szervező emberekre is. Ezeket az eszközöket és embereket elő kell teremtenünk. Példát kell mindenütt mutatni a népnek és ha a példát látják, akkor az egész ügyben népünket is be tudjuk vonni.

Purgly László:

Igen rövid leszek, bár ez a kérdés elég fontos arra, hogy hosszasan beszéljünk róla. Tehetem annál is inkább, hiszen két évvel ezelőtt Gyergyószentmiklóson részletesen kifejtettük azt, hogy a gazdasági szervezkedés kisebbségi életünk egyik legfontosabb és minél előbb megoldandó kérdése. Kifejtettük, hogy szász és sváb testvéreink politikai megszervezését is épen annak lehet tulajdonítani, hogy ők gazdaságilag már előbb nagyszerűen meg voltak szervezve. Amikor tehát e kérdés fontosságát a legteljesebb mértékben átlátom, akkor egyuttal örömömnek adok kifejezést afölött, hogy a gazdatársadalom fiatal erői, közöttük Mikó László előadó úr is, olyan agilitással indulnak neki az ügynek s kérem is őket arra, hogy vegyék kezükbe ezt a mindennél fontosabb szervezési munkát. Félek azonban, hogy a határozati javaslatnak az a része, amely a szervezési munkálatokat a Magyar Pártra bizza, ismerve a romániai viszonyokat, nem felel meg a helyzet követelményeinek. Tapasztalatból mondhatom, ezt. A gyergyószentmiklósi gyűlés után, mint megyei gazdasági egyleti elnök, megkezdtük a gazdasági egyletek szervezését. Talán négyet, – mert többet azután nem engedtek, – sikerült is megszerveznünk, ekkor azonban megnehezítették és lehetlenné tették a szervező munkát, mert politikai akciót gyanítottak mögötte és annak minősítették. Ha a Magyar Párt veszi a kezébe a szervezést, akkor rá fogják, hogy politikai munka van mögötte és nem fogunk csinálhatni semmit. A határmenti vármegyékben ilyen cím alatt nem engedték a további munkát. Az mindenesetre jó lesz, hogy a Magyar Párt nagygyűlése mondja ki a szervezkedés szükségességét és buzdítsa erre a párt tagjait, de hogy a Párt, mint ilyen, vegye a munkát a kezébe, ezt nem tartom célravezetőnek. Meg kell találnunk azt a szervezetet, amely a munkát végezze, legyen az az EGE, vagy valamely más szervezet, csak nem a Magyar Párt.

A másik kérdés, amelyhez még röviden hozzá akarok szólni, az, hogy a már amúgy is tulterhelt parlamenti csoportot még azzal a kéréssel is terheljük meg, eszközölje ki, ne legyen a gazdasági szervezkedés semmi külön engedélyhez

kötve. Hiszen mindenkinek szabadságában van a gazdasági és társadalmi érintkezés. Engedjék meg tehát a gazdasági tanácskozásokat általánosan és ne vessenek az elé semmilyen akadályt.

Dr. György József,

marostordai tagozati elnök:

Rövid kiegészítő mondanivalóm volna, amelyet pár szóval indokolni kívánok. Kétségtelen, hogy a mi kisebbségi nyomoruságos helyzetünknek rajtunk kívül fekvő és bennünk levő okai vannak.

A rajtunk kívül fekvő okok a törvényes intézkedések helytelensége és a hatóságok működésének hiányai, amely okok miatt a mai nap folyamán, azt hiszem, kielégítő mértékben hangzottak el a panaszok és ez természetes is, hiszen nem csak panaszkodnunk kell, hanem ordítanunk is, mint a nyugzott állatnak, hogy kifejezést adjunk a fájdalunknak. Ha ütnek, nem elég azonban csak jajgatnunk, hanem erőnket olyan helyzetbe kell hoznunk, hogy az ütést parirozni is tudjuk.

A bennünk rejlő hibák egyik legnagyobbika az, hogy intézményeink nagyrésze nincs áthatva a faji érdekekért való munka és küzdelem szükségességétől, azok pedig, amelyekben meg van az érzés, a hajlandóság, a faji érdekekért dolgozni és küzdeni, nem tudják érvényesíteni erőiket, mert nincs egyetemes célkitűzés, általános munkaprogramm, amely mellé sorakoznának azok, akik dolgozni akarnak. Ezért az előadó úr előterjesztésével kapcsolatban és hivatkozva a Kabos Ármín, Csiszár Lajos urak által javasolt bizottságok kiküldésére, azt indítványozom, hogy ne küldjön ki minden vidék, minden tagozat egy külön bizottságot, hogy azután az egyik jobbra, a másik balra dolgozzon és végeredményben a sok munkának nincsen eredménye. Indítványozom *egyetlen bizottság* kiküldését, amelyben benne legyenek a különböző foglalkozású és állású egyének képviselői. Legyen benne képviselve a magyar pénzvilág, a kereskedők, az iparosok és a földmivesek és egyéb termelő osztályok vezető egyéniségei s legyenek benne a magyar intellektuellek. Ez a bizottság állapodjék meg egy gazdasági munkaprogramban és igyekezzék megszerezni a

megvalósításhoz szükséges anyagi feltételeket. Állapodjunk meg végre egységes munkatervben és azután sorakozzanak fel azok, akik dolgozni akarnak. Ha erőnket szétszórjuk, soha nem fogunk célhoz jutni. Ennek a bizottságnak összeállítására nem tudok indítványt tenni, nem ismerem annyira az illetékes személyeket sem és ezért azt hiszem, hogy egy szűkebb körű bizottság, amely inkább ismerős a magyar társadalmi rétegek állapotával, jelölje ki a nagy bizottság tagjait és tegyen indítványt a nagygyűlésnek. A nagy bizottság feladatává kell tenni, hogy bizonyos záros határidőn belül állapítsa meg a különböző magyar szervezetek igénybevételét.

Dr. Gyárfás Elemér:

Mielőtt a további hozzászólások elhangzanának, bátor vagyok azt megjegyezni, hogy az a bizottság, amelyben a különböző foglalkozási ágak képviselői helyet foglalnak, tulajdonképpen a *Közgazdasági Szakosztály*, amely most átszervezésre kerül a nagygyűlés utáni intézőbizottsági ülésen. Mint-hogy a szakosztály úgy is átalakul, újabb bizottság kiküldését nem igen látom szükségesnek.

Ami pedig a munkaprogrammot illeti, az a véleményem, hogy ezek a határozati javaslatok, amelyeket el méltóztattak fogadni, a következő két évre alapos munkaprogrammot adnak. Azok a megnyilatkozó sérelmek és követelések, amelyek itten elhangzottak és amelyek a maguk programjával teendőnket megadják, ezek képezik az igazi munkaprogrammot. Az a bizonyos összegezés és általános programkidolgozás csak bizonyos kodifikáló munka volna, ezek a határozati javaslatok pedig, amelyeket elméltóztatott fogadni a szakosztály, a pártközpont és a parlamenti csoport számára jelentős munkát adnak. Azt hiszem György úr is egyetért ezzel a kijelentéssel.

Dr. György József:

A munkaprogramm tényleg egyik részében így ki van dolgozva. De nem a bennük levő bajok eliminálására, hanem a sérelmek eliminálására. A Magyar Párt mint ilyen, nem is alkalmas a munkaprogramm keresztülvitelére, épen úgy, mint ahogy a Szakosztály sem alkalmas. A munkaprogramm meg-

állapításával éppen a sok bizottságot akarom elkerülni, hogy amint Balog dr. indítványozta, létesítsék egy magyar bank s erre küldessék ki bizottság, azután egy másik bizottság küldessék ki, amint Csiszár úr indítványozta, hogy különböző szakoktatási intézményeket állítsanak fel, míg egy harmadik bizottság más kérdésekkel foglalkozna. Ezek mind külön dolgoznának. Holott meg kell állapítani, hogy melyek a legfontosabb teendők és melyeket kell legelőször megoldani. Most jön még egy bizottság a gazdasáradalom megszervezésére. Mindehhez szükség van pénzalapra és ezért be kell vonni azt a társadalmi réteget, amelynek pénz van a kezében és arra nyomást kell gyakorolni, hogy előteremtse azt az összeget, mert ha nem következik be, akkor elsovad a magyar társadalom. Én nem akarok irányadó eszméket adni, de arra felhívom a szakosztály figyelmét, hogyha tényleg nyolcvanöt százaléka a magyarságnak földműves elem, ennek megerősítése és olyan helyzetbe hozása, hogy többet tudjon magából kiiz-zadni, – hiszen ő a többiek alapja és támasza, – ez a legelső feladat. Hiszen ő a termelő osztály, amelynek munkája eredményéből él végeredményében a többi. Amint a juhásznak nem szabad a juhról a bőrt is lenyírnia, épen úgy a többi osztályoknak is gondoskodni kell arról, hogy a tulajdonképeni termelő osztályokat olyan helyzetbe hozzák, hogy azután meglehessen nyírni azokat.

Gyárfás Elemér dr.: – Úgy méltóztatott érteni, hogy programot dolgoztassék ki a gazdasáradalmi szervezkedés mikénti megoldására vonatkozólag. A szakosztály tehát kapja azt a megbízást, hogy ilyen programot dolgozzon ki. Méltóztatnak tehát egyetérteni abba, hogy fölszólaló úr óhajtsá-hoz képest programot dolgoztassék ki a gazdasáradalom mi-kénti megszervezésére vonatkozólag.

György dr.: – Az egész közgazdasági életre vonatkozólag!

Gyárfás Elemér dr.: Nem tudok ebbe belemenni. Hiszen azért osztottuk meg a közgazdasági élet különböző ágait, mert az egészet nem tudtuk felölelni. Az egyes előadók a ma-guk hozzáértése szerint a különböző foglalkozási ágakból főlemlítették az aktuális teendőket, tehát most ne méltóztat-

sék azt kívánni, hogy ezen tulmenőleg még álljunk neki és valami matematikával, vagy egyéb alapon összefogólag csináljunk munkaprogramot, hanem ehelyett hajtsuk végre azt, amit elhatároztunk s ebben azt hiszem, mindenki megnyugszik. Ezen tulmenő programot most nem tudunk elő írni. Méltóztassék elgondolni, hogy a pártvezetőségtől és parlamenti csoporttól sem lehet mindent kívánni. A határozati javaslatok is már olyan munkatömeget képeznek, hogy azok lebonyolítása magában is óriási programm.

Dr. Török Bálint:

Szükségesnek tartom az Erdélyi Gazdasági Egylet érdekében felszólalni. 1919-ben kezdtük meg a gazdakörök szervezését. Ezt akkor betiltották, mert jóváhagyott alapszabályunk nem volt. 1924-ben végre sikerült az alapszabályt jóváhagyatni. Megindultunk a gazdakörök szervezésével és erőteljes felszólítást intéztünk a gazdaközönséghez. Erre sok gazdakör jelentkezett is egyesületünknél, mert egyesületünknek nincsen pénze arra és csak ottan tudunk szervezőmunkát kifejtetni, ahol olyan rátermett egyének vannak, akik a munkát tovább tudják vezetni. Ezek a szervezetek beterjesztették a törvényszékekhez a szabályokat, tudniillik, mint az egyesület fiókjai s ezeket azután azzal küldötték vissza, hogy a Gazdasági Egylet alapszabályai nem alkalmasak arra, hogy gazdaköri fiókjai legyenek, noha felfogásaink szerint ez lehetséges és a magyar impérium alatt ez meg is volt. Ekkor az egyesület módosította az alapszabályokat a törvényszék kívánsága szerint és ezt azután be is terjesztettük. Azután pedig sürgettük az elintézést. A számtalan sürgetés alatt háromizben vesztek el a közjegyzői hitelesítéssel ellátott akták a törvényszéken. A Gazdasági Egylet nem tehetett mást, minthogy ismételten beszerezze az aktákat és legujabban a Magyar Párt elnöksége fog Bukarestben a törvényszéknél interveniálni. Ez az egyik legfőbb akadálya a gazdakörök megszervezésének.

A marostordai állapotot illetőleg megjegyezhetem, hogy ott a szervezkedés azért sikerült, mert annak vezetője Orbán Balázs régi magyar tisztviselő volt. Most már azonban ott sincsen meg az a harmonia, ami azelőtt volt. Szamosmegyében egyetlen gazdakör sincsen. Hivatkozom arra a másik bejelen-

tésre, hogy az egyik határmenti megyében csak négyet tudtak beszervezni. Ott van Marostorda vármegye, ahol egy gazdaköri ülésért 200 lejt kell fizetni.

Mivel a Gazdasági Egylet belátta, hogy noha mint elismert jogi személy gazdakörök szervezésére meg van a joga, ezek azonban még sem működhetnek, a Hangyához fordult, és kérte, hogy gazdasági szakosztályt létesítsen a maga keretei között ég ezek vegyék át a gazdakörök szerepét s ha valamilyen szervezet ezt a szerepet be tudja tölteni, úgy nincsen szükség azután a gazdakörök megalakítására. A Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetsége is vállalta ezt a munkát, amint Elekes Dénes szaktársunk is mondotta. Több vagon műtrágyát, több vagon nemesített vetőmagot közvetített, előadásokat tartottak a földműveseknek, előadás-vázlatokat küldöttek szét. Megállapíthatjuk tehát, hogy a Gazdasági Egylet kebelében és annak felkérésére élénk tevékenység folyik, csak nem vertük a dobot, mert a lényeg az, hogy azok, akik a segítségre rá vannak szorulva, azt meg is kapják. Munkánkat, főleg a Hangya Szövetkezettel karöltve végeztük. A hitelszövetkezetek a terv szerint már be is vezették a munkát s a Hangya Fogyasztási Szövetkezetek az idén vezetik be és már nagyobb mennyiségű nemesített műtrágyát vásároltak is. A szervezkedés legfőbb akadálya a pénz hiánya. Ha volna pénze a Gazdasági Egyletnek, ha volna áldozatkészség a gazda közönségben, akkor tudnánk olyan embereket felvenni, akik végigjárják Erdélyt, gazdasági előadásokat tartanának, pénz nélkül azonban teljes lehetetlen bármilyen szervezési munkát végezni. Amit a Gazdasági Egylet megtehet, nagyon szerény anyagi viszonyaival, megteszi. A Gazdasági Egylet évi 800 ezer lejjel működik. S ekkora büdzsé mellett is dolgozik a cukorrépatermelés előmozdításán s minden tekintetben igyekszik előmozdítani a nép gazdasági boldogulását. Nem tudunk többet tenni és ezt nagyon sajnáljuk, de ennek egyetlen oka szegénységünk.

Szakács Péter:

Elismerésemet fejezem ki az előadó jeles munkája iránt, azonban az ügy kivitelére vonatkozólag még sem tartom alkalmasnak a Magyar Pártot, hogy t. i. ő kezdeményezze és

hajtsa végre a gazdaközönség szervezését épen abból a tekintetből, amit méltóztatott előadni és amit tapasztalatból tudunk, hogy tudniillik a községekben a gyűléseket, politikai célt sejtve mögöttük, nem engedik megtartani. Az én felfogásom szerint a gazdasáradalmat három fokozatban kell megszervezni, községi, megyei és országos szervezetben. A községi gazdakörök képviselői foglaljanak helyet a megyei szervezetekben és ezek képviselői alkossák az országos szervezetet. Erre vonatkozólag az udvarhelymegyei szervezet megkereste az Erdélyi Gazdasági Egyletet és támogatást kért tőle. Felfogásunk nem volt az, amit Török Bálint úr kifejtett, hogy a Gazdasági Egylet a szervezetet maga csinálja meg, hanem az, hogy megcsinálhatta és megcsinálhatja irodájából is, ha arra való alkalmas férfiakat jelöl ki, akik azután beleállanak az ügy végrehajtásába. De a legelső feltétel a pénz mellett az is, hogy az így megbizott férfiakkal mozgási szabadságot biztosítsunk, mert anélkül, ha a községben szabadon el nem járhatnak és gyűlést nem tarthatnak, teljes lehetetlen sikert és eredményt elérni. Nagy elismeréssel vagyok az érdemekben gazdag Egylet működése iránt, hogy igyekezik a gazdaköröket megszervezni, de ez olyan dolog, amely nem az ő hatáskörébe tartozik, hanem minden egyes megye hatáskörébe és azután a megyei szervezetek, mint ilyenek, tartoznak az Erdélyi Gazdasági Egylet ügykörébe. A régi időben az Országos Magyar Gazdasági Egylet a maga ügykörében az egész országból a megyei egyesületeket vette föl és szépen fejtett ki munkát. Nekem az a szerény nézetem, hogy az ügy kivitele bizassék az Erdélyi Gazdasági Egyletre és ez azután az egyes megyékből válasszon ki a szervezésre alkalmas férfiakat.

Mikó László zárószava:

Ürmössy esperes úr fölszólalására megjegyezni kívánom, hogy a magyar népnek gazdasági táborunkba való tömörülését magától értetődően helyesnek tartom és ezt a munkát az épen általam tervbe vett szervezőbizottságnak kell kézbe vennie. A többi felszólalásokra vonatkozólag megjegyzem, hogy a Pártnak kell megadnia a maga erkölcsi súlyát abban a tekintetben, hogy intézzen fölhívást minden tagozat

hoz, hogy a különböző gazdasági szervezetek ebben a szervezési munkában legyenek támogatásunkra és segítségünkre. Ezt várom a párttól és nem csak én várom ezt, hanem amint látom, ezelőtt két évvel Purgly László úr is ezt kérte.

Purgly László: – Azóta szomorú tapasztalatokat tettem.

Mikó László: – A határozónában méltóztatott azt tapasztalni; nálunk már nem olyan szomorú a helyzet.

György József megjegyzésével teljes mértékben egyetérték és erre azért nem tértem ki, mert a határozati javaslat szerint úgy is óhajtom, hogy a Szakosztályt ne két év múlva hívják össze újból, hanem záros határidőn belül plenáris gyűlésre jöjjünk újra össze. Ezért kérem a Szakosztályt, fogadja el határozati javaslatomnak különösen azt a részét, amelyben a Magyar Párt erkölcsi támogatását kérjük a gazdasági szervezéshez.

Dr. Gyárfás Elemér:

Az előttünk levő határozati javaslatot, azt hiszem, valamennyien elfogadjuk. Küldessék ki egy külön bizottság. Ezt azért tartom szükségesnek, mert maga a közgazdasági szakosztály nehezkesebben mozgó szervezet, hogysem ilyen részletkérdésekkel foglalkozzon. A vita akörül forgott, hogy az Erdélyi Gazdasági Egylet milyen értelemben vegyen részt ebben a munkában. Hogy ezt a munkát eddig tényleg milyen módon végezte, azon most nem helyénvaló vitatkozni. Hogy rászolgált volna a súlyos kritikára, azt nem mondhatjuk, ma még legalább nem és bizalmatlansági votumot sem adhatunk vele szemben. Kérem a bizottság kiküldését elhatározni és ennek összeállításával az Erdélyi Gazdasági Egylet elnökségét megbizni.

A Szakosztály az előadó javaslatait elfogadja s az általa javasolt bizottság összeállítására az Erdélyi Gazdasági Egylet elnökségét kéri fel.